

Eindrapport

ACTUALISERENDE QUICK SCAN FLORA- EN FAUNAWET PRINS HENDRIKLAAN 33 TE BERGEN

Adviesbureau

Mertens

Eindrapport

ACTUALISERENDE QUICK SCAN FLORA- EN FAUNAWET PRINS HENDRIKLAAN 33 TE BERGEN

rapportnr. 2014.1710

februari 2014

In opdracht van:
Rho adviseurs
Postbus 150
3000 AD ROTTERDAM

Adviesbureau Mertens B.V.
Bureau voor natuur, ruimtelijke
ordening en ecotoxicologie

Bezoekadres: Dr. Willem Dreeslaan 1 te Bennekom
Postadres: Postbus 367, 6700 AJ te Wageningen

T: 0317-428694
M: 06-29458456

E: info@adviesbureau-mertens.nl
I: www.adviesbureau-mertens.nl

© Adviesbureau Mertens BV, Wageningen, 2014.

Deze rapportage mag zonder schriftelijke toestemming vrij worden vermenigvuldigd. De verzamelde data zijn alleen te gebruiken voor het hier geschetste onderzoek en mogen niet voor andere doeleinden worden gebruikt.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	2
1.1 INLEIDING.....	2
1.2 HET PLANGEBIED	2
1.3 PLANSITUATIE.....	3
1.4 DOELSTELLINGEN VAN HET ONDERZOEK.....	4
1.5 OPBOUW RAPPORT	4
 2. FLORA- EN FAUNAWET	 5
2.1 FLORA- EN FAUNAWET	5
2.2 RODE LIJST	5
 3. METHODE.....	 7
 4. RESULTAAT INVENTARISATIE EN BEOORDELING	 8
4.1 FLORA.....	8
4.2 VLEERMUIZEN.....	8
4.3 BROEDVOGELS	8
4.4 OVERIGE ZOOGDIEREN	9
4.5 AMFIBIEËN	9
4.6 VISSSEN	9
4.7 REPTIELEN.....	9
4.8 OVERIGE.....	9
 5. SAMENVATTENDE CONCLUSIE	 10
 GERAADPLEEGDE LITERATUUR	 11
 BIJLAGEN.....	 12
1. EXACTE LIGGING	13
2. BEGRIPPEN	14

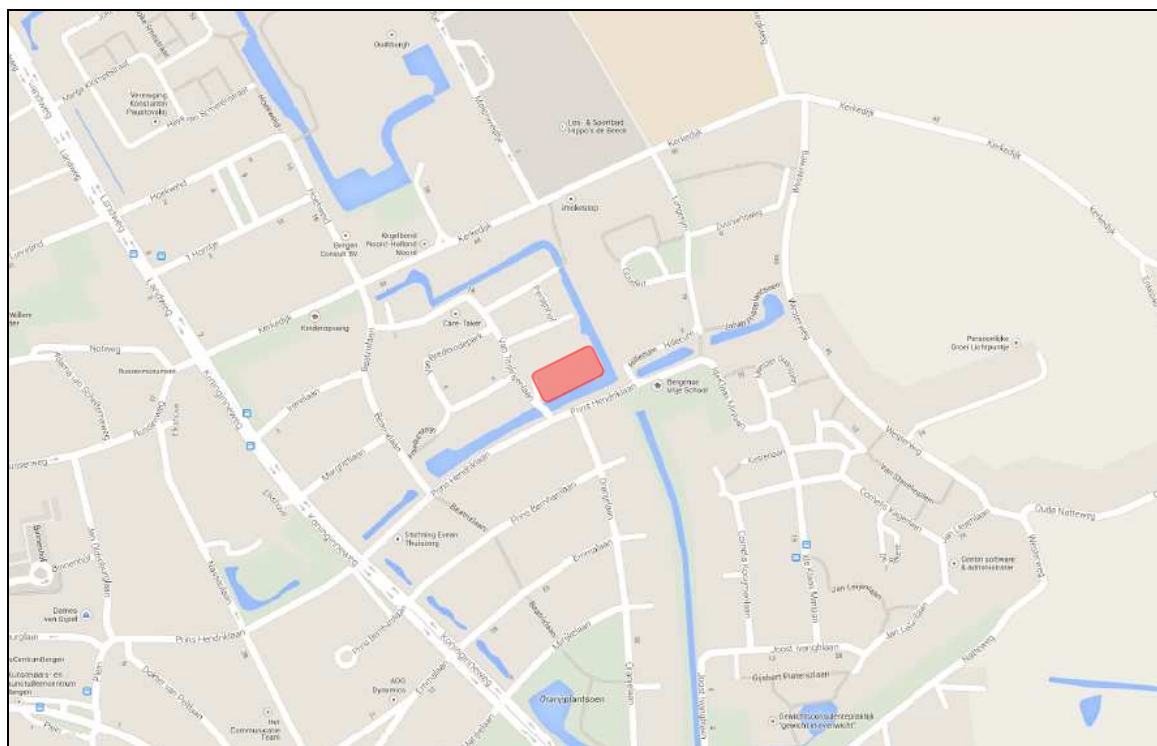
1. INLEIDING

1.1 Inleiding

Sinds 2008 is er het voornemen voor de sloop en nieuwbouw van de Prins Hendriklaan 33 te Bergen. Het voorkomen van beschermde soorten vormt een te onderzoeken aspect omdat met de plannen effecten kunnen gaan ontstaan op planten- en diersoorten die beschermd zijn via de Flora- en faunawet. Op grond hiervan zijn in 2009 de potentieel voorkomende soorten in beeld gebracht (Adviesbureau Mertens, 2009). Tussen 2009 en 2013 zijn de opstallen gesloopt en momenteel is het voornemen om het gebied te bestemmen voor andersoortige woningbouw. Het voorkomen van beschermde soorten vormt in deze bestemmingsplanprocedure een te onderzoeken aspect. Op grond van het feit dat een Flora- en faunawet onderzoek uit 2009 verouderd is, heeft Rho adviseurs te Rotterdam aan Adviesbureau Mertens B.V. uit Wageningen gevraagd om een actualiserend, verkennend veldonderzoek uit te voeren naar het voorkomen van wettelijk beschermde soorten en om bij het eventueel voorkomen hiervan aan te geven hoe hiermee dient te worden omgegaan. In dit rapport worden de resultaten van deze verkenning gepresenteerd.

1.2 Het plangebied

Het plangebied ligt aan de Prins Hendriklaan 33 te Bergen (zie figuur 1 voor de globale ligging en bijlage 1 voor de exacte ligging). Ten tijde van onderhavig onderzoek lag het terrein braak en was het aan de randen begroeid met een opgaande vegetatie van bomen en struiken. In figuur 2 wordt een foto-impressie gegeven van de situatie in januari 2014.

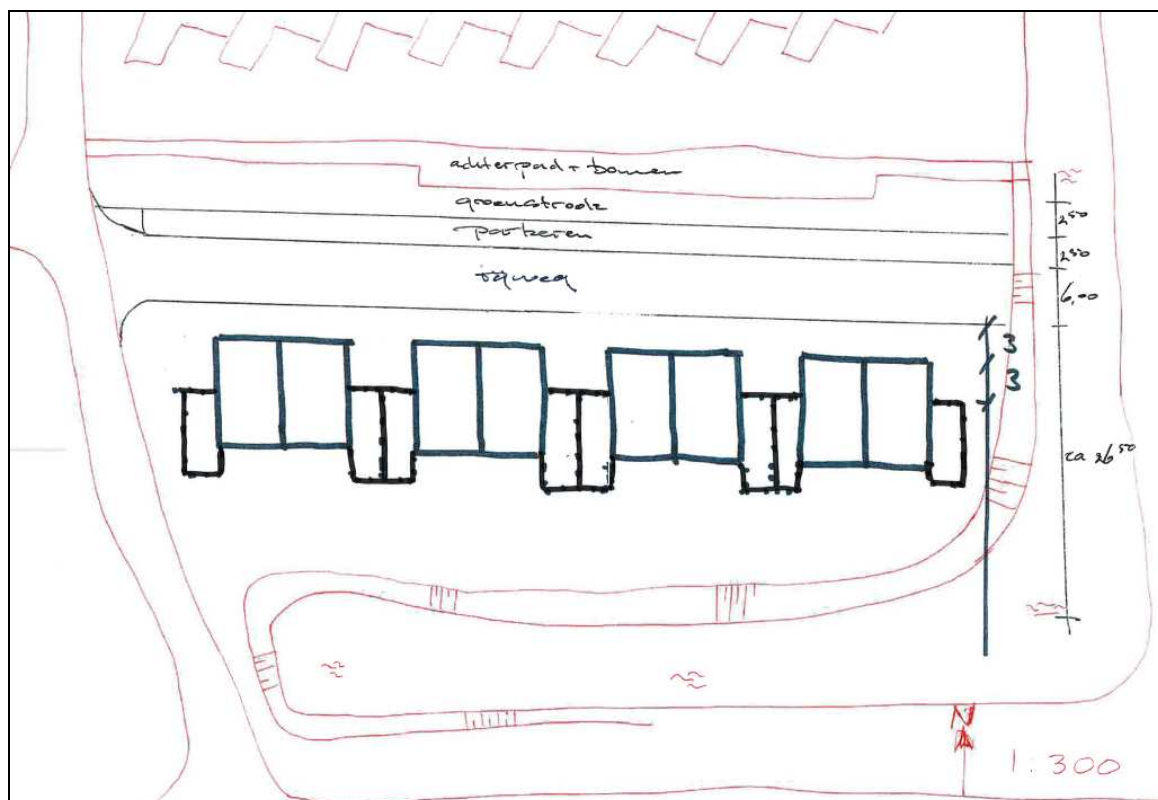
Figuur 1. Ligging van het plangebied Prins Hendriklaan 33 te Bergen.

Figuur 2. Aanzicht van het plangebied.

1.3 Plansituatie

De plansituatie bestaat uit de herontwikkeling van de huidige locatie met woningen. De situatie ten aanzien van de geplande woningen is sinds 2008 gewijzigd. In 2008 waren de woningen georiënteerd naar het zuiden en ten tijde van onderhavig onderzoek is het plan om de woningen noordelijk te oriënteren. In figuur 3 is deze plansituatie schematisch weergegeven. Het bestemmingsplan geeft ruimte aan een groenstrook aan de noordkant, aan een verkeersbestemming en aan een woongebied; waarbinnen acht woningen mogelijk worden gemaakt. De positionering van de woningen wordt vrijgelaten. De bestemming Water en Groen aan de zuidzijde van het plangebied blijven gehandhaafd.

Figuur 2. Schetsontwerp van het plangebied.

1.4 Doelstellingen van het onderzoek

De doelstelling van het onderzoek is tweeledig. Enerzijds wordt inzichtelijk gemaakt welke wettelijk beschermde natuurwaarden in het kader van de Flora- en faunawet van de reconstructielocatie / uitbreiding te verwachten zijn. Anderzijds worden de consequenties van deze aanwezigheid voor de planontwikkeling weergegeven.

Gelet op de opdracht genoemd in de inleiding en de doelstelling, is het van belang dat de volgende vragen worden beantwoord:

1. Welke wettelijk beschermde planten- en diersoorten komen mogelijk voor ter plaatse van en in de directe omgeving van het plangebied?
2. Welke verwachte wettelijk beschermde planten- en diersoorten ondervinden nadelen van de plansituatie?
3. Hoe dient te worden omgegaan met eventuele negatieve effecten van de plansituatie op wettelijk beschermde planten- en diersoorten?

1.5 Opbouw rapport

Na een korte uitleg over de Flora- en faunawet (hoofdstuk 2) komen achtereenvolgens aan de orde:

- De onderzoeksmethode (hoofdstuk 3).
- Een beschrijving van de aanwezigheid van beschermde soorten (hoofdstuk 4).
- Een beoordeling van de effecten op beschermde soorten (hoofdstuk 5).

In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de gebruikte definities en afkortingen.

2. FLORA- EN FAUNAWET

2.1 Flora- en faunawet

In de Flora- en faunawet zijn regels gegeven over de bescherming van de in het wild levende planten- en diersoorten, mede ter uitvoering van de soortbescherming in de Europese Richtlijnen (Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn). Deze soortenbescherming van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn geïntegreerd in de Flora- en faunawet. Deze soortenbescherming houdt in dat handelingen zoals het doden, opzettelijk verontrusten, verstoren of vernietigen van vaste rust- en verblijfplaatsen, holen, nesten, eieren van dieren en het uitgraven, plukken en vernietigen van groeiplaatsen van planten verboden zijn.

Een ruimtelijke ingreep kan gepaard gaan met negatieve effecten op planten en dieren. Om een ruimtelijk plan tot uitvoering te kunnen brengen die negatieve effecten heeft op beschermde soorten, is in een aantal gevallen een ontheffing van het Ministerie van Economische Zaken noodzakelijk. Om een dergelijke ontheffing te kunnen verkrijgen, moet aangetoond worden dat de voorgenomen ruimtelijke ingreep geen afbreuk zal doen aan de gunstige staat van instandhouding van de beschermde soorten. Qua mate van bescherming kan onderscheid worden gemaakt in de volgende drie beschermingsregimes.

Algemeen voorkomende soorten (categorie 1: lichte bescherming)

Voor algemeen voorkomende soorten zoals haas, egel, veldmuis, bruine kikker of gewone pad geldt sinds begin 2005 een algemene vrijstelling. Voor deze soorten hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd als zij worden geschaad op voorwaarde dat met deze soorten goed omgegaan wordt: zij mogen niet onnodig gedood of gewond worden en activiteiten dienen buiten de kritieke periode plaats te vinden.

Minder algemeen voorkomende soorten (categorie 2: matige bescherming)

Voor soorten die minder algemeen voorkomen als eekhoorn, steenmarter, levendbarende hagedis en diverse soorten orchideeën geldt dat een ontheffing vereist blijft bij ruimtelijke ingrepen die negatieve effecten voor deze soorten hebben. Een uitzondering hierop kan gemaakt worden als wordt gewerkt volgens een door de Minister van Economische Zaken goedgekeurde gedragscode. In zo'n gedragscode geeft een sector of initiatiefnemer zelf aan welke gedragslijnen men volgt om het schaden van beschermde soorten zo veel mogelijk te voorkomen. Bij het hebben van een gedragscode voor de minder algemeen voorkomende soorten is alleen nog een ontheffing nodig voor werkzaamheden die niet conform de gedragscode worden uitgevoerd.

Strikt beschermde soorten (categorie 3: strikte bescherming)

Voor soorten die in bijlage IV van de Habitatrichtlijn staan, vanwege de Vogelrichtlijn te beschermen vogelsoorten en soorten die zijn opgenomen bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (o.a. ringslang, hazelworm, boommarter, das en waterspitsmuis) geldt dat een ontheffing alleen wordt verleend als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van deze soorten, er geen andere bevredigende oplossing voor de ingreep bestaat en er sprake is van een in of bij de wet genoemd belang.

2.2 Rode lijst

De Rode lijst met bedreigde soorten is eind 2004 gepubliceerd in de Staatscourant en voor een deel in 2009 herzien. Aan de op deze lijst genoemde soorten komt bescherming toe voor zover zij vallen onder het beschermingsregime van de Flora- en faunawet.

Tussen de Flora- en faunawet en de Rode lijsten bestaat geen formele relatie. Alleen op basis van 'gunstige staat van instandhouding' kunnen bij beschermde Rode lijstsoorten "zwaardere" randvoorwaarden gelden ten aanzien van mitigerende en compenserende maatregelen dan voor algemene soorten. Zo zal het bij zeer algemeen voorkomende soorten die niet afnemen in aantal (geen Rode lijstsoort) relatief eenvoudig zijn om aan te tonen dat de "gunstige staat van instandhouding" niet in het geding komt. Voor soorten met een beperkt verspreidingsbeeld en die afnemen in aantal (soorten die wél op de Rode lijst staan) is een uitgebreide effectenstudie wenselijk. Voor deze soorten geldt namelijk de zorgplicht (artikel 2 van de Flora- en faunawet). Deze zorgplicht houdt in dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild levende dieren, inclusief hun leefomgeving en voor alle planten en hun groeiplaats. Dit artikel is derhalve ook gericht op het voorkomen van doden en verwonden van algemene soorten.

3. METHODE

Op dinsdag 21 januari 2014 is een bezoek gebracht aan het plangebied aan de Prins Hendriklaan 33 te Bergen en de directe omgeving. Gedurende dit bezoek is het plangebied en de directe omgeving beoordeeld op het mogelijk voorkomen van beschermde planten- en diersoorten. Dit vond plaats aan de hand van aanwezige ecotopen en sporen. Er is geen gemaakt van bestaande verspreidingsgegevens omdat deze gegeven een veel groter gebied omvatten dan het plangebied en de ecotopen ook niet overeenkomen (stedelijk gebied ten opzichte van braaklegging).

4. RESULTAAT INVENTARISATIE EN BEOORDELING

4.1 Flora

Het plangebied ligt voor het grootste deel braak. Alleen de randen bezitten een opgaande vegetatie, bestaande uit kruiden, struiken en enkele bomen. Het braakliggende deel en ook de randen zijn het pioniersstadium niet ontgroeid. Gedurende het verkennend veldonderzoek op dinsdag 21 januari 2014 zijn geen (beschermde) plantensoorten vastgesteld zoals grote kaardebol. De periode van onderzoek aan planten is echter niet optimaal omdat planten in januari voor een groot deel al zijn afgestorven. Op grond van de combinatie van ongeschikte aanwezige ecotopen en het niet aantreffen van beschermde plantensoorten wordt het voorkomen van beschermde plantensoorten wel uitgesloten.

4.2 Vleermuizen

Het voorkomen van verblijfplaatsen van vleermuizen kan worden uitgesloten. In het gebied ontbreekt het aan bebouwing en in de bomen ontbreekt het aan gaten waarin vleermuizen zich zouden kunnen ophouden.

Voor overwinteringsplaatsen is het gebied Prins Hendriklaan 33 te Bergen ongeschikt omdat vleermuizen niet kunnen verblijven in het gebied.

Het voorkomen van vliegroutes is mogelijk boven het water en de opgaande vegetatie aan de randen van het plangebied. In 2009 (Adviesbureau Mertens, 2009) zijn overigens geen vliegroutes aangetroffen, vandaar de aanwezigheid hiervan klein wordt geschat. Een eventuele vliegroute zal echter niet nadelig worden beïnvloed door de plannen omdat het water en de bomen aan de randen van het gebied gehandhaafd blijven. Daarnaast wordt er bebouwing gerealiseerd die een extra functie kan gaan vervullen in de oriëntatie van vleermuizen.

Het voorkomen van migratieroutes wordt uitgesloten omdat grootschalige landschapselementen zoals dijken en rivieren niet aansluiten op het plangebied.

Met de realisatie van de plannen zal het gebied niet wezenlijk van vorm veranderen. De tijdelijke braaklegging zal weer worden opgevuld met woonbebouwing. Ook zal er geen groen verloren gaan met de plannen. De woningen krijgen daarnaast een tuin. Effecten op de foerageermogelijkheden zijn derhalve uitgesloten.

4.3 Broedvogels

Het voorkomen van broedvogels aan de randen van het gebied aan de Prins Hendriklaan 33 te Bergen is aannemelijk. Ten tijde van het veldbezoek werd de niet beschermde stads eend vastgesteld. Op het water en de oevers kunnen de beschermde soorten meerkoet en wilde eend voorkomen en tot broeden komen. Daarnaast is het mogelijk dat in bomen en struiken vogels broeden zoals merel, fitis, vink en winterkoning. Het voorkomen van vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen zoals gierzwaluwen en huismussen is zeker uitgesloten omdat geschikte (potentiële) nestlocaties ontbreken. In 2009 (Adviesbureau Mertens, 2009) zijn overigens geen vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen aangetroffen. In verband met het voorkomen van nesten van algemene vogels is het noodzakelijk dat wordt gewerkt buiten het broedseizoen of op een manier dat nesten en eieren niet worden geschaad.

4.4 Overige zoogdieren

Het is mogelijk dat ter plaatse de huismuis leeft. Deze soort is niet beschermd. Het voorkomen van licht beschermde soorten is aannemelijk. Mogelijk komen mol, bosmuis en huisspitsmuis voor. Het voorkomen van matig of zwaar beschermde soorten wordt, gelet op de aanwezige ecotopen (braaklegging) en ligging van het gebied (in het stedelijk gebied), uitgesloten. Voor de licht beschermde soorten bestaat een algemene vrijstelling van de Flora- en faunawet.

4.5 Amfibieën

Als gevolg van de oevers en het aanwezige landhabitat, kunnen ter plaatse van de uitbreiding en met name aan de randen, algemene amfibieën voorkomen die licht beschermd en niet bedreigd zijn. Voor de licht beschermde en niet bedreigde amfibieën bestaat een algemene vrijstelling van de Flora- en faunawet. Het voorkomen van matig of zwaar beschermde soorten wordt uitgesloten omdat het gebied relatief kort braak ligt en is gelegen binnen het stedelijk gebied van Bergen. De relatief korte braaklegging zal niet tot gevolg hebben dat het gebied reeds gekoloniseerd is door de rugstreeppad. De sloot is voor deze pad ook minder tot niet geschikt door de diepte, begroeide oevers en aanwezige watervogels (o.a. stads eenden).

4.6 Vissen

De realisatie van het plan is voorzien op het land, voornamelijk ter plaatse van de braaklegging. Het aangrenzende water wordt derhalve niet (nadelig) beïnvloed. Op grond hiervan worden effecten op vissen uitgesloten. De kans op beschermde aanwezige vissen zoals bittervoorn en kleine modderkruiper is daarnaast zeer klein omdat het plangebied is gelegen in het stedelijk gebied en de waterkwaliteit gelijk is aan dat van stedelijk water.

4.7 Reptielen

Gezien de huidige inrichting ten opzichte van de verspreiding van reptielen (zie Ravon.nl), de ligging in het stedelijk gebied en de aanwezige ecotopen, kan de aanwezigheid van reptielen worden uitgesloten.

4.8 Overige

Gezien de huidige aanwezige ecotopen kan de aanwezigheid van beschermde geleedpotigen en mollusken (o.a. brede geelgerande waterroofkever en zeggekorfslak) worden uitgesloten.

5. SAMENVATTENDE CONCLUSIE

Er zijn plannen voor de realisatie van woonbebouwing aan de Prins Hendriklaan 33 te Bergen. Deze activiteiten zouden kunnen samen gaan met effecten op beschermde soorten. In 2009 is dit gebied onderzocht op het voorkomen van beschermde soorten. De plannen worden momenteel vernieuwd en op grond hiervan is een actualiserend, verkennend veldonderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van beschermde planten- en diersoorten.

Er is vastgesteld dat er in het plangebied vleermuizen kunnen vliegen/foerageren in lage dichtheid. In 2009 (Adviesbureau Mertens, 2009) is dit aangetoond. Deze dieren kunnen er gewoon blijven vliegen in de aanleg- en gebruiksfase. Effecten op vleermuizen worden derhalve uitgesloten. Er is verder vastgesteld dat er algemene broedvogels voorkomen. In verband met het voorkomen van deze algemene broedvogels wordt aangeraden om te werken buiten het broedseizoen of op een manier dat de vogels niet tot broeden komen. Het voorkomen van overige beschermde soorten is uitgesloten.

Op grond van bovenstaande analyse worden effecten op beschermde soorten uitgesloten; de realisatie en uitvoering van het plan zijn niet in strijd met het gestelde binnen de Flora- en faunawet.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Adviesbureau Mertens, 2009. Vleermuizen en broedvogels in en rond drie ontwikkelingslocaties te Bergen (NH). Wageningen, 1-9.
- Bergmans, W., Zuiderwijk, A., 1986. Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun bedreiging. KNNV 1-177
- Bink, F.A., 1992. Ecologische Atlas van de dagvlinders van Noordwest-Europa. Schuyt en Co Uitgevers en Importeurs BV, Haarlem.
- Broekhuizen, S., Hoekstra, B., Laar. V. van, Smeenk, C., Thissen, J.B.M., 1992. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. KNNV 1-336.
- Cremers, R., Delft, J., 1999. De amfibieën en reptielen van Nederland. KNNV-Uitgeverij.
- EEG, 1979. Richtlijn 79/43/EEG inzake het behoud van de Vogelstand. Publicatieblad Europese Gemeenschap, nummer L. 103.
- EEG, 1992. Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van wilde flora en fauna. Publicatieblad van de Europese Gemeenschap, nummer L. 206/7.
- Gerstmeier, R., Romig, T., 1997. Zoetwatervissen van Europa, Tirion, Baarn, 1-368.
- Hustings, F., Vergeer, J.W., Eekelder, P., 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nationaal Natuurhistorisch Museum Leiden, SOVON, Beek-Upbergen, 1-584.
- Limpens, H., Mostert, K., Bongers, W., 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. KNNV, Utrecht, 1-260.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Dienst Regelingen, 2009a. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Ministerie van ELI (Dienst Regelingen), Den Haag.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Dienst Regelingen, 2009b. Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet. Ministerie van ELI (Dienst Regelingen), Den Haag.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 2004. Rode lijsten diverse soortgroepen.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 2009. Rode lijsten diverse soortgroepen.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 1998. Wet van 25 mei 1998, houdende regels ter bescherming van in het wild levende planten en diersoorten (Flora en Faunawet). Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 402, 1-37.
- SOVON, 1987. Atlas van de Nederlandse broedvogels.
- Nie, H.W. de, 1996. Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen. Media Publishing, Doetinchem, 1-151.
- Spikmans, F, Jong, T. de, 2006. Het waarnemen van zoetwatervissen, Nijmegen, 1-55.

Website

- www.ravon.nl
- www.waarneming.nl
- www.sovon.nl
- www.telmee.nl
- www.zoogdiervereniging.nl

BIJLAGEN

1. EXACTE LIGGING

GEBIED LIJT REEDS BRAAK

2. BEGRIPPEN

Baltsplaats	Plaats waar een vleermuis al roepend rondvliegt in de herfst en die doorgaans wordt verdedigd tegen andere mannetjes.
Foerageergebied	Een gebied waar een vleermuis of een groep van vleermuizen foerageert. Dat gebied wordt regelmatig bezocht door vleermuizen om in te foerageren en dat doorgaans meerdere foerageerplaatsen kent die langere tijd worden gebruikt.
Foerageerplaats	Plek (jachtplek) waar wordt gejaagd door vleermuizen. De plek kan in de directe omgeving van de kolonieplaats liggen maar ook kilometers verderop.
Kolonie	Groep vleermuizen (kleine groep mannetjes of meestal grotere groep vrouwtjes, soms gemengd (soorten, geslacht)) die in het voorjaar tot de herfst bijeen blijven. De groep kan zich vestigen in gebouwen (in spouwmuren of onder daklijsten e.d.) of bomen (spechtengaten, scheuren). Een groep vrouwelijke vleermuizen wordt ook wel aangeduid als een kraamkolonie. In zo'n groep worden jongen geboren en grootgebracht. Een kolonie maakt vaak gebruik van meerdere verblijfplaatsen die soms gelijktijdig worden gebruikt.
Migratieroute	Een vaste route van zomerverblijfplaats naar winterverblijfplaats en visa versa (zie ook vliegroute) of een route in een andere tijd; bijvoorbeeld tussen foerageerplaatsen.
Paarplaats	Territorium van territoriale mannetjes. Voor de ruige dwergvleermuis en de rosse vleermuis is dit doorgaans te vinden in boomholten. Voor de laatvlieger en de dwergvleermuis is dit te vinden in gebouwen. Voor de watervleermuis is dit te vinden in bomen en later, tegen de winter, zijn ze te vinden in overwinteringverblijven. Het mannetje vormt een harem met meerdere vrouwtjes. De paartijd valt in de herfst (uitgezonderd de grootoorvleermuis waarbij het in april valt (vroeg voorjaar)). De hier geschetste situatie van de paring wordt in dit rapport omschreven als "herfst situatie".
Verblijfplaats	Een object (huis, boom, bunker, grot, kast en dergelijke) waarin een of meerdere vleermuizen verblijven (overdag of 's winters permanent).
Vliegroute	Route die door vleermuizen elke avond wordt gebruikt om van de kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en visa versa (zie ook migratieroute). Vrouwtjes met jongen keren soms midden in de nacht terug om de jongen te zogen en gebruiken dan de route. Vliegroutes liggen over het algemeen langs lijnvormige (landschaps)elementen als bomenlanen, huizenrijen e.d. De functies zijn beschutting bij winderig en koud weer, oriëntatie in verband met de echolotatie-geluiden en het vinden van voedsel.
Voorbijvliegend	Vleermuizen die voorbijvliegen, niet via een vaste route. Het betreft meestal zwervers of trekkers.
Zwermen	Direct na het uitvliegen, naar vooral voor het invliegen bij een kolonie zwemt een deel van de kolonie rond de kolonieplaats. Zwermgedrag is derhalve een indicatie voor een eventuele kolonieplaats.
Winterverblijfplaats	Een verblijfplaats waar in de winter een of meerdere vleermuizen in winterslaap (hybernation) gaan. Deze ruimte is doorgaans donker, heeft een hoge luchtvochtigheid en temperatuurwisselingen zijn nihil.

Zomerverblijfplaats Een verblijfplaats die gebruikt wordt door vleermuizen die niet in winterslaap zijn waarvan niet aangetoond is dat het een kraamverblijfplaats dan wel een paarverblijfplaats is. In sommige gevallen vormen bijvoorbeeld mannetjes kleine groepjes.

Postbus 367
6700 AJ Wageningen
Tel: 0317-428694
Fax: 0317-450601